

महाराष्ट्र राज्यातील सार्वजनिक बांधकाम
विभागाच्या अखत्यारीतील पुलांचे नियतकालीक
परिक्षण करावयाच्या कार्यवाहीबाबत सुधारीत
मार्गदर्शक सुचना निर्गमित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन.
सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
शासन परिपत्रक क्रमांक-संकीर्ण २०१६/प्र.क्र.३८९/रस्ते-१.
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : १९/०८/२०१६

वाचा:

- १) सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे इंग्रजी परिपत्रक क्र. BRG ३८५८-C, dated ३०/९/१९५८
- २) सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे इंग्रजी परिपत्रक क्र. BRG-१०६५/१०९७२६-C,
dated २९/१/१९६५.
- ३) सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे इंग्रजी परिपत्रक दि. २६/५/१९७०.
- ४) सार्वजनिक बांधकाम विभागाचे इंग्रजी परिपत्रक क्र. BRG-३८६९/C, dated ३/७/१९७०
- ५) भारतीय रस्ते महासभा स्पेशल पब्लीकेशन क्र. ९
- ६) भूतल परिवहन मंत्रालयाचे पत्र क्र. NHVI-८ (४६)/७२, दि. १३/४/१९७३
- ७) भूतल परिवहन मंत्रालयाचे पत्र क्र. R. ३८०४४/C/८८/DO II, दि. १३/१/१९८९.
- ८) सार्वजनिक बांधकाम विभाग पत्र क्र. १५५ दि. २/१/१९९९
- ९) सार्वजनिक बांधकाम परिपत्रक क्र. आरएसआर-२००६/प्र.क्र.८/रस्ते-१, दि. २५/१/२००६
- १०) सार्वजनिक बांधकाम परिपत्रक क्र. आरएसआर-२००६/प्र.क्र.१९७/रस्ते-१, दि. ६/५/२००६
- ११) सार्वजनिक बांधकाम पत्र क्र. आरएसआर-२०१५/प्र.क्र.१९९/रस्ते-१, दि. १८/५/२०१५
- १२) भारतीय रस्ते महासभेने प्रसिध्द केलेल्या नवीन मार्गदर्शक सुचना २०१३.

प्रस्तावना :-

दि. २/८/२०१६ रोजी मध्य रात्री मुंबई गोवा राष्ट्रीय महामार्ग क्र. ६६ वरील महाड शहराजवळील सावित्री नदीवरील पुल अतिवृष्टीमुळे सावित्री नदीस आलेल्या महापुरामुळे क्षतिग्रस्त झाला आहे. या दुर्घटनेमध्ये मोठ्या प्रमाणात जिवीत हानी झाली आहे. या दुर्घटनेमध्ये क्षतिग्रस्त झालेल्या पुलाचे आयुष्यमान संपलेले असून देखील पुलाचा वापर वाहतुकीसाठी करण्यात येत असल्याबाबत तसेच पुलाची नियतकालीक तपासणीही संबंधीत सा.बां. विभागाच्या क्षेत्रिय अधिका-यांनी काळजी पूर्वक केलेली होती का याबाबतही जनतेमध्ये व मिडीयामध्ये मोठ्या प्रमाणात चर्चा सुरू झाली आहे. या दुर्घटनाग्रस्त ठिकाणास मा. मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य यांनी दि. ३/८/२०१६ रोजी भेट दिली आहे. या भेटी दरम्यान मा. मुख्यमंत्री यांनी सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीत सर्व पुलांची तपासणी एक महिन्याच्या कालावधीत पूर्ण करून आवश्यक ते प्रमाणे स्ट्रक्चरल ऑडीट करण्यात येईल. तसेच प्रस्तुत दुर्घटनेत क्षतिग्रस्त झालेल्या पुला संदर्भात सखोल चौकशी करण्यात येईल, असे आश्वासित केले आहे.

सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीत पुलाचे नियतकालिक परिक्षण करण्याबाबत शासनामार्फत वेळावेळी विविध शासन निर्णय/शासन परिपत्रक/शासन पत्राव्दारे मागदर्शक सुचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. या सुचनाप्रमाणे विभागाच्या अखत्यारीत प्रत्येक पुलाची तपासणी पावसाळ्यापूर्वी व पावसाळ्यानंतर करण्यात येते. या तपासणीमध्ये निष्पन्न झालेले निष्कर्ष सा.बां. विभागाच्या क्षेत्रीय कार्यालयातील पुल तपासणी नोंद वहीमध्ये नोंदविण्यात येतात. या निष्कर्षामध्ये नमुद केलेल्या तपशीलाचा गांभिर्याने विचार करून पुलांची योग्य ती दुरुस्ती/मजबुतीकरण/दुरुस्ती पलिकडील अवस्था असल्यास पुल वाहतुकीस बंद करून नविन पुलांचे बांधकाम करण्याबाबत कार्यवाही करण्यात येते. यासाठी विभागाच्या अधिनस्त कार्यरत असलेल्या मुख्य अभियंता/अधिक्षक अभियंता/कार्यकारी अभियंता/उप अभियंता / शाखा अभियंता या दर्जाच्या क्षेत्रीय अधिका-यांवर पुलाच्या लांबीप्रमाणे स्वतंत्रपणे पुलांचे परिक्षण करण्याची जबाबदारी सोपविण्यात आली आहे. आवश्यकता भासल्यास या क्षेत्रातील मानांकित शैक्षणिक संस्था उदा. आय.आय.टी. /अभियांत्रिकी महाविद्यालये/ तांत्रिक महामंडळे अथवा या क्षेत्रातील तज्ञ खाजगी सल्लागारांचे सहाय्य घेऊन पुलाची तपासणी करण्यात येते.

तथापि नुकत्याच घडलेल्या दुर्घटनेच्या विचार करता पुलांच्या परिक्षणाबाबत विभाग अंतर्गत कार्यरत असलेल्या क्षेत्रीय अधिका-या मार्फत गांभिर्याने कामकाज केले जात नसल्याचे निदर्शनास आले आहे. त्यामुळे या संदर्भात सर्व क्षेत्रीय अधिका-यांना पुन्हा एकदा याप्रकरणी काळजी पूर्वक कार्यवाही करण्याबाबत सुचना निर्गमित करणे आवश्यक आहे. योग्य कार्यवाही करण्यात आल्यास अशा दुर्घटना टाळता येणे शक्य होईल. तसेच त्यामुळे रस्त्यांवरील वाहतुक खंडीत होण्याचे प्रकार उद्भवणार नाहीत. या संदर्भात सर्व क्षेत्रीय अधिका-यांना पुन्हा एकदा पुल परिरक्षणाबाबत गांभिर्यपूर्वक कार्यवाही करण्याची जाणीव करून देणे व काही सुधारीत सुचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. या प्रकरणी सविस्तर अभ्यास करून शासन आता पुढील प्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय.

सार्वजनिक बांधकाम विभागाच्या अखत्यारीतील रस्त्यांवरील सर्व पुलांची व मो-यांची नियतकालिक तपासणी करण्याबाबत सर्व क्षेत्रीय अधिका-यांनी गांभिर्यपूर्वक कार्यवाही करावी. सदर कार्यवाही करतांना पुढील सुचनांचे पालन करण्याची जबाबदारी सर्व अधिका-यांवर सोपविण्यात येत आहे.

- १) शासनाने निर्गमित केलेल्या सुचनाप्रमाणे प्रत्येक पुलाची तपासणी पावसाळ्यापूर्वी व पावसाळ्यानंतर करण्यात यावी. यासाठी सर्व नियंत्रण करण्याची जबाबदारी संबंधीत सार्वजनिक बांधकाम मंडळाचे अधिक्षक अभियंता यांच्यावर राहिल.
- २) सा.बां. विभागाच्या अखत्यारीतील खालील नमुद पुलांची तपासणी एक महिन्याच्या कालावधीत पूर्ण करावी. तसेच ज्या पुलाचे संकल्पानुसार आयुष्यमान समाप्त झाले आहे किंवा येत्या ५ वर्षात समाप्त होणार आहे, अशा पुलांचे संरचनात्मक परिक्षण त्वरीत सुरू करण्यात यावे.

- अ.) ज्या पुलांच्या नियतकालीक तपासणीत काही गंभीर संरचनात्मक दोष (Distress, Settlement of foundations etc) दिसून आले असतील अशा पुलांचे संरचनात्मक परिक्षण त्वरीत करून घेण्यात यावे.
- आ.) मुख्य अभियंता यांनी त्यांच्या अखत्यारीतील कार्यक्षेत्रातील पुलांच्या परिरक्षणाच्या नोंदवहया तपासून काही निवडक पुलांचे संरचनात्मक परिरक्षण करणे आवश्यक असल्यास अशा सर्व पुलांचे संरचनात्मक परिक्षण त्वरीत करून घ्यावे .
३. वर नमुद केलेल्या अशा सर्व पुलांचे संरचनात्मक परिक्षण त्वरीत करण्यात यावे. असे करतांना खालील बाबींकडे गांभिर्याने लक्ष देऊन तपासणी करण्यात यावी.
- पुलाच्या परिसरातील पर्यावरणाचा अभ्यास करून नदीच्या पात्रात होणारे बदल/परिसरात होणा-या उत्खननामुळे पुलाच्या बांधकामावर होणारा परिणाम/परिसरातील औद्योगिक वसाहतीमुळे प्रदुषित होणा-या हवामानामुळे व नदीच्या प्रदुषित पाण्यामुळे होणारे परिणाम इत्यादी बाबींकडे गांभिर्याने लक्ष देण्यात यावे.
४. या परिक्षणासाठी या क्षेत्रातील तज्ञ संस्था जसे आय.आय.टी./एन.आय.टी./अभियांत्रिकी महाविद्यालये/तांत्रिक शासकीय निमशासकीय संस्था अथवा तज्ञ अभियंते इत्यादींकडून परिक्षण करून घेण्याबाबत कार्यवाही करण्यात यावी. यासाठी सा.बां. विभागाच्या प्रादेशिक मुख्य अभियंता यांना या संस्थाना द्यावयाच्या शुल्काबाबत मंजूरी देण्याचे सर्व अधिकार प्रदान करण्यात येत आहेत.
५. या पुलाच्या सखोल सर्वेक्षणासाठी पूल तपासणी वाहन (Bridge Inspection Vehicle) चा वापर आवश्यकते प्रमाणे करण्यात यावा. यासाठी आवश्यक शुल्क मंजूरीचे अधिकार मुख्य अभियंता यांना राहतील. पायाच्या सखोल तपासणीसाठी Under Water Inspection व Photo imaging चे अद्यायावत तंत्रज्ञानही वापरण्यात यावे.
६. सा.बां. विभागाच्या अखत्यारीत विविध दर्जाच्या तांत्रिक अधिका-यांवर खाली नमुद केल्याप्रमाणे पुलांची सखोल तपासणी करण्याबाबत जबाबदारी सोपविण्यात येत आहे.

अ.क्र.	पद	पुलांची तपासणी करण्यासाठी सुपूर्द करण्यात आलेली जबाबदारी
१.	मुख्य अभियंता	२०० मीटर व त्यापेक्षा जास्त लांबीचे सर्व पुल
२.	अधिक्षक अभियंता	६० मीटर ते २०० मिटर लांबीचे सर्व पुल
३.	कार्यकारी अभियंता	३० मीटर ते ६० मीटर लांबीचे सर्व पुल
४.	उप अभियंता	३० मीटर लांबीपेक्षा कमी लांबीचे सर्व पुल
५.	शाखा अभियंता/कनिष्ठ अभियंता	सर्व मो-या

७. उपरोक्त बाबी व्यतीरिक्त शासनाने यापुर्वी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णय/परिपत्रके/पत्रे व भारतीय रस्ते महासभेने प्रसिध्द केलेल्या मानकामध्ये सर्व सुचना कायम राहतील. प्रादेशिक विभागीय

स्तरावर कार्यरत असलेल्या मुख्य अभियंता यांची त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील पुलांची तपासणी योग्य रितीने होत असल्याबाबत पुर्ण काळजी घ्यावी. तसेच तपासणीमध्ये प्राप्त होणा-या निष्कर्षाप्रमाणे करावयाच्या पुलांच्या दुरुस्तीची कामे प्राधान्याने रस्ते दुरुस्ती व देखभालीच्या गट क अंतर्गत मंजुर करण्याची कार्यवाही मुख्य अभियंता यांनी करणे आवश्यक राहिल. गट क साठी उपलब्ध होणारे अनुदान कमी पडत असल्यास अन्य गटातील उपलब्ध अनुदान मुख्य अभियंता यांनी आवश्यकते नुसार क गटाकडे वळविण्याचे पुर्ण अधिकार राहतील. यासाठी आवश्यक कारण मिमांसा अभिलेखावर ठेवून करत असलेल्या कार्यवाहीची माहिती मुख्य अभियंता यांनी शासनास सादर करणे आवश्यक राहिल.

उपरोक्त सुचनाप्रमाणे कार्यवाही करण्याबाबत सर्व क्षेत्रिय अधिका-यांनी दक्ष रहावे. यामध्ये कुचराई करणा-या अधिका-याविरुद्ध योग्य ती प्रशासकीय कारवाई करण्यात येईल याची नोंद घेण्यात यावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१६०८१९१४५३१९२२१८ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(प्रकाश इंगोले)

अधिक्षक अभियंता तथा उप सचिव

प्रत,

- १) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक प्रादेशिक विभाग,
- २) सर्व अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम मंडळ,
- ३) सर्व कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग/जिल्हा परिषद विभाग.
- ४) सर्व तांत्रिक अधिकारी, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.